

ĐỀ ÁN

**Bảo vệ và phát huy giá trị Di sản văn hóa phi vật thể
Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu, huyện Cát Hải**

Phần I

**SỰ CẦN THIẾT XÂY DỰNG ĐỀ ÁN VÀ
CĂN CỨ PHÁP LÝ XÂY DỰNG ĐỀ ÁN**

I. SỰ CẦN THIẾT XÂY DỰNG ĐỀ ÁN

Địa giới hành chính của huyện Cát Hải gồm 10 xã và 02 thị trấn; ngoài cư dân bản địa, Cát Hải còn có nhiều người cộng đồng dân cư các tỉnh, thành phố thạo nghề sông nước cư trú, lập nghiệp và sinh sống như: Thái Bình, Nam Định, Thanh Hóa, Nghệ An, Hà Tĩnh... Do đặc điểm địa hình, nên việc phân bố dân cư của huyện Cát Hải không đồng đều, có nơi dân cư sống tập trung đông đúc như thị trấn Cát Bà, thị trấn Cát Hải, xã Nghĩa Lộ; có nơi dân cư sống thưa thớt, biệt lập như xã Gia Luận, xã Việt Hải.

Theo sử liệu cũ, tên gọi hành chính Cát Hải thời Lý có tên Lộ Hồng Châu, thời Trần có tên Lộ Hải Đông. Thời Hậu Lê có tên là huyện Ân Phong sau đổi thành Chi Phong. Đầu thời Nguyễn đổi thành Hoa Phong, thuộc phủ Hải Đông. Thời Pháp huyện Hoa Phong thuộc tỉnh Quảng Yên (nay là tỉnh Quảng Ninh), đến năm 1957 đổi tên là huyện Cát Hải, thuộc thành phố Hải Phòng.

Trong diễn trình lịch sử khai mở vùng hải đảo này, nhờ sống trên biển và chú trọng nghề khai thác biển, nên người Cát Hải đã sớm thích ứng với biển, vừa có nét riêng nhưng cũng vừa có nét tương đồng với cư dân vùng biển Đông Bắc Tổ quốc. Ở nơi đầu sóng ngọn gió này, với sức sống kỳ diệu, sáng tạo, nhân dân Cát Hải đã gây dựng nhiều hoạt động văn hóa riêng độc đáo, phong phú và đa dạng như: hội đua thuyền truyền thống ở các làng xã ven biển, hội kéo ngựa gỗ, hội mùa xuân, lễ hội rước nước, cầu ngư... Hát hò trong lao động, trong các dịp hội hè là hình thức sinh hoạt không thể thiếu của người Cát Hải trước kia. Hiện nay, trên toàn huyện có 12 lễ hội được diễn ra thường xuyên hàng năm, địa điểm tổ chức phần lớn tại các đình, đền, chùa và vào dịp đầu năm.

Với nghề chài lưới lênh đênh trên biển, phụ thuộc nhiều vào thời tiết nên người Cát Hải thường tin vào sức mạnh của thần linh. Người dân huyện đảo tôn thờ các vị nhân thần là người có công với dân với nước hoặc khai sinh lập làng như Thánh Mẫu Liễu Hạnh, Thành hoàng Đô Nguyên Soái Tuyên Nghi Chi thần và Phó Nguyên Soái Duy Bùi Chi thần, Thiên sư Không Lộ...

Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu, xã Hoàng Châu, huyện Cát Hải, thành phố Hải Phòng ra đời khoảng 300 năm trước là một trong những giá trị văn hóa được người dân Cát Hải tôn thờ, nhằm tưởng nhớ công lao của các vị tướng có công lập ấp và đánh giặc ngoại xâm ở cửa sông Bạch Đằng.

Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu là hình thức sinh hoạt văn hoá tâm linh, tín ngưỡng mang tính chất cộng đồng chặt chẽ, góp phần gắn kết cộng đồng, xã hội; thể hiện nét văn hóa, tính cách tự do, khoáng đạt của cư dân vùng biển đảo mà ít nơi nào có được.

Cũng như các di sản phi vật thể khác, Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu đã trải qua bao biến cố thăng trầm của lịch sử, nhưng với sức sống mãnh liệt mà Lễ hội vẫn tồn tại trong cuộc sống lao động của nhân dân cho đến ngày nay, góp phần đáp ứng nhu cầu tham gia, hưởng thụ văn hóa tinh thần lành mạnh của nhân dân.

Ngày 08/5/2017, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch ban hành Quyết định số 1852/QĐ-BVHTTDL về việc công bố Danh mục di sản phi vật thể quốc gia đối với Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu, đây là di sản văn hoá phi vật thể quốc gia thứ 2 của thành phố Hải Phòng được công nhận di sản văn hóa phi vật thể quốc gia năm 2017.

Với những giá trị to lớn đó, Ủy ban nhân dân huyện Cát Hải xây dựng Đề án *“Bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu, huyện Cát Hải”* nhằm góp phần bảo tồn và phát huy những giá trị truyền thống tốt đẹp của lễ hội truyền thống cả nước nói chung và Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu nói riêng trong xã hội-đương đại.

II. CĂN CỨ PHÁP LÝ XÂY DỰNG ĐỀ ÁN

Đề án *“Bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu, huyện Cát Hải”* được xây dựng trên các cơ sở pháp lý sau:

1. Công ước về Bảo vệ di sản văn hóa phi vật thể của UNESCO.
2. Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII) về “Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc”; Kết luận Hội nghị lần thứ 10 Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa IX) về tiếp tục thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII); Nghị quyết 9 Thành ủy (khóa XI) và Chương trình hành động số 28-Ctr/TU của Thành ủy Hải Phòng.
3. Nghị quyết Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XII, Nghị quyết Đại hội Đảng bộ thành phố Hải Phòng khóa XV, khóa XVI.
4. Luật Di sản Văn hoá ngày 29/6/2001; Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Di sản Văn hoá ngày 18/6/2009.
5. Nghị định số 98/2010/NĐ-CP ngày 21/9/2010 của Chính phủ quy định chi tiết thi hành một số điều của Luật Di sản Văn hoá và Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Di sản Văn hoá.
6. Nghị định số 110/2018/NĐ-CP ngày 10/9/2018 của Chính phủ quy định về quản lý và tổ chức lễ hội.
7. Nghị định số 166/2018/NĐ-CP ngày 25/12/2018 của Chính phủ quy định thẩm quyền, trình tự, thủ tục lập, phê duyệt quy hoạch, dự án bảo quản, tu bổ, phục hồi di tích lịch sử - văn hóa, danh lam thắng cảnh.

8. Quyết định số 1852/QĐ-BVHTTDL ngày 08/5/2017 của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch về việc công bố Danh mục di sản phi vật thể quốc gia.

9. Nghị quyết số 16-NQ/TU ngày 18/3/2008 của Ban Thường vụ Thành ủy về phát triển văn hóa Hải Phòng trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa; Quyết định số 1491/QĐ-UBND ngày 10/9/2008 của Ủy ban nhân dân thành phố Hải Phòng về phê duyệt Chương trình hành động thực hiện Nghị quyết số 16-NQ/TU ngày 18/3/2008 của Ban Thường vụ Thành ủy.

10. Nghị quyết số 147/2016/NQ-HĐND ngày 13/2/2016 của Hội đồng nhân dân thành phố về việc thông qua Quy hoạch tổng thể phát triển văn hóa, thể thao và du lịch thành phố Hải Phòng đến năm 2025, định hướng đến năm 2030.

11. Quyết định số 1309/QĐ-UBND ngày 30/5/2017 của Ủy ban nhân dân thành phố phê duyệt Quy hoạch tổng thể phát triển văn hóa, thể thao và du lịch thành phố Hải Phòng đến năm 2025, định hướng năm 2030.

12. Quyết định 2822/2015/QĐ-UBND ngày 14/12/2015 của UBND thành phố Hải Phòng về việc ban hành Quy định thực hiện nếp sống văn minh trong việc cưới, việc tang, lễ hội và một số lễ nghi, sinh hoạt cộng đồng khác trên địa bàn thành phố Hải Phòng.

Phần II

THỰC TRẠNG BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN VĂN HÓA PHI VẬT THỂ LỄ HỘI XA MÃ- RƯỚC KIỆU ĐÌNH HOÀNG CHÂU, HUYỆN CÁT HẢI

I. NGUỒN GỐC, QUY TRÌNH TỔ CHỨC VÀ GIÁ TRỊ LỄ HỘI XA MÃ- RƯỚC KIỆU ĐÌNH HOÀNG CHÂU

1. Nguồn gốc và Quy trình tổ chức Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu

Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu gắn với Di tích lịch sử Quốc gia Đình Hoàng Châu, xã Hoàng Châu, huyện Cát Hải, thành phố Hải Phòng. Lễ hội được tổ chức để kỷ niệm ngày dân làng dựng Đình, tạ ơn đức vua bà Nam Hải và đức vua Đông Hải đã hiển linh giúp dân đưa bè gỗ từ biển Quảng Ninh về dựng Đình; tri ân 2 vị Thành hoàng Đô nguyên soái và Phó nguyên soái có công tiêu trừ hải tặc, dạy dân nghề đánh bắt cá. Lễ hội diễn ra vào dịp thời gian ngư nhàn của ngư dân ven biển Cát Hải, cầu mong thần linh biển cả, thủy thần bảo trợ cho mùa ra khơi mới đánh bắt cá được an toàn, bội thu.

Làng Hoàng Châu có 12 dòng họ, chia thành 2 giáp Đông và giáp Tây. Để chuẩn bị cho lễ hội, trước ngày 15 tháng 5 âm lịch, chính quyền và cộng đồng dân cư tổ chức họp rút kinh nghiệm lễ hội năm trước và bàn tổ chức lễ hội tới, lập Ban Tổ chức, các tiểu ban (dựa vào các dòng họ trong xã). Trước ngày hội 15 ngày, Ban Tổ chức lễ hội phân công công việc cho từng tiểu ban. Lễ hội được tổ chức 04 ngày từ mùng 09 đến hết ngày 12 tháng 6 âm lịch (*chính hội vào ngày mùng 10*).

Để chuẩn bị cho lễ hội, người dân trong làng cùng nhau dọn dẹp vệ sinh, bao sái đồ thờ; Đội tế là những cụ cao niên trong làng, gia Đình đuề huề, con

cháu ngoan hiền. Đội Nam quan, Nữ quan tham gia Xa Mã- Rước kiệu (đội phù giá) là những nam thanh, nữ tú (giai tân, gái tân), khoẻ mạnh, có lối sống lành mạnh. Trước ngày hội 5 đến 7 ngày họ phải ăn chay, gia Đình không có tang trở. Đây là những người đại diện của từng xóm tham gia vào nghi thức tế thần.

Trước đây, vào ngày 05 tháng Sáu, người dân từ 14 tuổi đến 60 tuổi đều phải ra đình để tế Hội diện. Viên Thủ khoán kiểm duyệt nhân đình và đọc lại Hương ước cho mọi người cùng nghe để nhớ các điều lệ của làng. Ai vắng mặt bị phạt tiền sung công, trừ người đại tang thì được miễn.

Ngày mùng 9, ngay từ sáng sớm, ông Chèo vua (người làm nhiệm vụ mời chào, khấn lễ vua Thủy Tề - Thần biển), Chủ tế cùng một số người được dân tín nhiệm thực hiện nghi lễ rước nước, đi thuyền ra vùng biển nước trong, lấy nước đựng vào chao, rồi rước về đình để thực hiện nghi lễ mộc dục tượng Mẫu, bao sái kiệu và ngai thờ, lễ Gia quan - mặc áo cho tượng đức Thánh mẫu Liễu Hạnh.

Công việc hoàn tất, các nhóm được phân công tiến hành trang trí, sắp sửa lễ nghi ở Đình và 2 miếu giáp Đông và Tây. Sau đó, Chủ tế và Cai đám mang lễ ra 2 miếu, nơi thờ ngài Đô nguyên soái và Phó nguyên soái, để thắp hương thỉnh 2 Ngài về ngự tại cung đình đình làng, cho nhân dân vào lễ hội.

Buổi chiều, vào 14 giờ làm lễ Cáo yết mời Thánh, thần linh về ngự. Lễ do đoàn tế Nam quan (gồm 20 người) của làng Hoàng Châu tham gia cùng người dân và toàn thể các dòng họ trong làng.

Sau nghi lễ Cáo yết, tại sân đình, người dân tổ chức các trò chơi dân gian truyền thống như: chọi gà, cờ tướng; các hoạt động thể dục, thể thao; buổi tối biểu diễn văn nghệ, hát Quan họ, hát Chèo...

Mùng 10 là ngày chính hội, đại nghinh thần, đại tế của Đình làng Hoàng Châu. Sáng sớm, Chủ tế và Cai đám ra đình thắp hương xin phép các vị Thánh thần cho làng vào lễ hội. Đội Nam quan mặc đồ tế thực hiện các nghi thức lễ trước long đình. Hai Cai đám (của hai giáp) sắp đồ lễ hoa quả cho Chủ tế, Chèo vua vào lễ Thánh. Chủ tế thực hiện các nghi thức lễ tế truyền thống, quy gối, phủ phục 4 vái rồi làng mở chiêng trống, xin phép thần linh cho làng an toàn, may mắn trong lúc Xa Mã-Rước kiệu.

6 Đình phe, 4 người cầm cờ, 2 người cầm chiêng, tay cầm cờ thần, đầu chít khăn mỏ rìu đỏ, áo thụng vàng, thắt đai đỏ, quần bó ống, vái thánh thần và reo hò rước 2 ông Xa Mã ra ban, chiêng trống cùng đội nam quan, nữ quan (đội hình phù giá) vào rước lần lượt kiệu long đình, Long ngai Đức Đô nguyên soái, Phó nguyên soái, Long ngai hai vị Đức vua Đông Hải bản lộ đô thống đại vương và Đức vua bà Nam Hải càn quý nương quốc mẫu đại vương (thường gọi là long ngai, kiệu Chèo) và kiệu Thánh mẫu Liễu Hạnh ra trước cửa Đình để bắt đầu cho nghi lễ Xa Mã- Rước kiệu vào lúc 10 giờ. Trong rước kiệu Đình Hoàng Châu, vai trò của những đình phe rất quan trọng, theo các cụ cao tuổi, đình phe cầm cờ múa trước khi rước kiệu để ngăn thế lực hắc ám tranh chỗ ngự trên kiệu của các Thánh. Hơn thế, trong lúc rước kiệu, nếu thấy có kiệu rước nào mệt, không thể tiếp tục được nữa nhưng các Thánh vẫn ngự và bay tiếp thì chỉ đình

phe mới có thể dùng kiệu lại được và đổi vai để cho đám phù giá khác vào thay hoặc dùng hẳn kiệu lại. Như vậy, sự có mặt của đình phe có thể được coi là một trong những nét đặc sắc, khác biệt, riêng có của lễ hội Đình Hoàng Châu.

Khi làm xong nghi thức dâng hương của đại diện 12 dòng họ trong xã và khách thập phương, cộng đồng tổ chức Xa Mã- Rước kiệu.

Trước đây, trước mỗi lần rước kiệu Thánh là một lần Xa mã. Hiện nay, có đôi chút thay đổi: vào buổi sáng, tiến hành rước kiệu Thánh trước, sau đó mới xa mã. Buổi chiều thì Xa Mã trước, rước kiệu Thánh sau. Lễ rước kiệu được tiến hành sau khi chủ lễ đọc văn khấn. Lễ rước có sự tham gia của 6 cỗ kiệu gồm có kiệu long Đình 4 người khiêng là nữ quan của đội tế trong trang phục áo vàng khăn xếp; kiệu bát cống đặt khám và thần tượng đức Thánh mẫu Liễu Hạnh do 8 nữ tú trong trang phục áo đỏ, khăn xếp vàng, quần bó ống khiêng; 2 kiệu đòn trên đặt long ngai và hòm sắc của đức Đô nguyên soái và Phó nguyên soái được 8 nam thanh trong trang phục truyền thống khiêng; 2 kiệu đòn trên cũng đặt long ngai Đức vua Bà Nam Hải và Đức vua Đông Hải được 8 nữ tú khiêng.

Nét đặc biệt của nghi lễ rước kiệu Đình Hoàng Châu mang dấu ấn văn hoá vùng biển, không có cờ thần, cờ tiết mao, chấp kích, bát bửu, phường bát âm, chiêng trống. Trong không gian và thời gian linh thiêng, con người được hoà vào cùng đội rước, được chứng kiến những cỗ kiệu bay, kiệu quay trên đôi vai của những nam thanh, nữ tú phù giá. Thông thường kiệu long Đình được rước trước, đến kiệu mẫu Liễu Hạnh và các kiệu khác. Nhưng trong khoảnh khắc linh thiêng, sự siêu linh đạt độ đỉnh điểm thì các cỗ kiệu cùng phù giá cũng phiêu linh cùng Thánh thần, kiệu không còn theo một trật tự hay quy luật nào. Người dân nơi đây cho rằng khi kiệu bay là lúc Thánh ngự, kiệu quay tròn (cút) là Thánh chưa thoả lòng du ngoạn. Trên đôi vai của những phụ giá, kiệu Thánh có thể bay đi khắp chốn trong vùng mà không theo sự chỉ định nào của con người và thời gian cũng không biết trước được điểm dừng...

Bên cạnh nghi lễ rước kiệu bay, lễ hội truyền thống Đình làng Hoàng Châu không thể thiếu nghi lễ, trò diễn Xa Mã. Trong lễ hội truyền thống Hoàng Châu, dân làng vẫn tổ chức giao hiếu với làng Văn Chấn, xã Văn Phong cùng huyện để tổ chức rước Xa Mã và rước bát nhang về các đình để cùng hội tế. Tuy nhiên, ngày nay nghi lễ này chỉ tổ chức gói gọn trong khuôn viên của Đình.

Lễ hội Xa Mã Đình Hoàng Châu bao giờ cũng chia làm 2 đội chơi, đại diện cho giáp Đông và giáp Tây, mỗi giáp từ 15 - 20 người, gồm: 3 Đình phe và các trai đình. Trang phục giáp Đông màu đỏ, giáp Tây màu vàng. Ngựa giáp Đông chạm nổi biểu tượng "Hổ phù", "Long mã", mang tính "dương" - chỉ mặt trời. Ngựa giáp Tây chạm biểu tượng "Hổ phù", "mặt nguyệt", mang tính âm - chỉ mặt trăng. Đôi Xa Mã Đình Hoàng Châu là một cặp âm dương, phản ánh ước vọng cầu sinh sôi, phát triển của người dân. Giáp nào thắng thì năm đó cả làng được may mắn. Xa Mã được đội nam quan chằng néo chắc chắn để khi chạy ngựa không làm tổn hại đến Xa Mã.

Hai ông đình phe đứng trên Xa Mã, một ông tay ôm cổ ngựa (gọi là tiền hoạt), tay rung lục lạc để tạo khí thế xung trận; một ông ngồi khom lưng phía

cuối Xa Mã múa cờ thần (gọi là hậu cờ); các trai đình thì chia đều làm đôi để phân bổ theo hai bên dây kéo, một người cầm đầu dây (người cầm chịch), bên cạnh đó có người cầm chiêng gõ tung bưng. Tiếng hò reo của những người tham gia đội kéo xe, của người xem tái hiện lại tiếng quân reo, ngựa hí, vó ngựa đạp cùng chiêng trống vang lên khi tập duyệt binh sĩ và xung trận đánh giặc của 2 vị Thành hoàng. Xa Mã của hai giáp sẽ chạy ngược chiều, đối nhau theo vòng tròn của sân cỏ Đình làng. Xa Mã giáp Đông sẽ di chuyển từ Đông sang Tây; Xa Mã giáp Tây sẽ di chuyển ngược lại từ Tây sang Đông. Quy định của cuộc chơi, bên nào muốn giành giải thưởng của làng phải kéo ngựa chạy đủ ba vòng, không chạm vạch. Đội thắng cuộc phải ở vòng trong.

Sau nghi lễ Xa Mã - Rước Kiệu, trong khuôn viên Đình tổ chức nhiều trò chơi dân gian truyền thống như: kéo co, đu tiên, cầu thùm dưới nước, bắt vịt dưới nước, bịt mắt bắt vịt trên sân đình (ngày này đã mai một).

Buổi trưa, 2 đội tế thực hiện nghi lễ mời Đức vua Long vương Thủy tề, công chúa Thủy tề Cô Ba thoả và chư vị thủy thần về ngự cung đình.

Buổi chiều tiếp tục nghi lễ Xa Mã- Rước Kiệu như buổi sáng. Tuy nhiên, rước kiệu buổi chiều không còn bó hẹp trong không gian đình làng mà các cỗ kiệu trên đôi vai những nam thanh, nữ tú cùng bay ra khỏi khuôn viên của đình và các Thánh được thoả vui khắp chốn. Thời gian kết thúc rước kiệu cũng không dự báo trước được bởi nó phụ thuộc vào sự thắng hoa của đội rước và sự siêu linh của Thánh thần. Sau khi các kiệu quay trở lại đình, tiến hành tế yên vị, rước kiệu Thánh, Xa Mã ngự tại cung đình. Tham gia tế yên vị là đội tế nữ quan của làng, đây là nét đặc sắc của lễ hội truyền thống Đình Hoàng Châu bởi di tích gắn liền với việc phụng thờ Thánh mẫu Liễu Hạnh. Buổi tối lễ Thánh bằng trà oản.

Theo lệ trước đây, vào ngày 14 tháng Sáu, trước khi làm lễ tổng tịch (tổng thần), người dân Hoàng Châu còn tổ chức Xa Mã - Rước kiệu lần hai (hai ngày). Rồi sau đó 5 năm, 3 năm thì lại Xa Mã - Rước kiệu hai ngày. Đến nay, thời gian tổ chức lễ hội bị rút ngắn nên lễ hội Xa Mã - Rước kiệu chỉ được tổ chức trong một ngày chính hội vào mừng 10 tháng Sáu.

Ngày 11 tháng Sáu, tế trực nhật trong cung đình. Ngày 12, làm lễ tổng tịch, đóng cửa đình. Kết thúc một mùa lễ hội, người dân Hoàng Châu lại trở về với cuộc sống thường nhật, mong một vụ mùa mới no đủ và ra khơi thuận lợi.

Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu là dịp người dân bày tỏ lòng tri ân sâu sắc, đạo lý “uống nước nhớ nguồn” tới các vị Thành hoàng làng, các vị tiên nhân, anh hùng dân tộc đã “Hộ quốc tỵ dân”, tiêu trừ giặc, giữ yên bờ cõi; dạy dân nghề nghiệp để mưu sinh. Lễ hội tổ chức vừa thỏa mãn nhu cầu tâm linh, vừa thể hiện ước mong được thần linh phù trợ cho biển yên sóng lặng, cuộc sống ngư dân no đủ, buôn thuyền khơi xa cá khoang đầy ắp.

2. Giá trị của di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu

2.1. Giá trị cổ kết cộng đồng :

Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu thể hiện sức mạnh cộng đồng làng xã rất đặc trưng, là dịp để mọi người gần gũi, gắn bó, chia sẻ với nhau

mọi tâm trạng mà ngày thường khó nói. Tính cộng đồng được thể hiện ngay ở việc thờ cúng chung của cả làng đối với vị thần linh là Thành Hoàng làng và cùng vui chung những trò diễn tập thể - là những hoạt động có chức năng cổ kết cộng đồng làng xã.

Đối với tất cả mọi thành viên trong cả làng ai cũng có ý thức tham gia hội làng để cùng thờ cúng các vị thần linh và cùng tham gia các trò vui chơi giải trí, nên Lễ hội bao giờ cũng mang tính tập thể cao. Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu được tổ chức tại di tích Đình Hoàng Châu của làng nên được xem là *"Sự phản chiếu sinh động của truyền thống, bản sắc văn hóa cộng đồng cũng như là biểu tượng của tinh thần cổ kết cộng đồng làng xã được hun đúc qua thời gian"*.

Trong Lễ hội, toàn thể người dân Hoàng Châu đều cùng nhau tổ chức các hoạt động của lễ hội theo sự phân công chặt chẽ của Ban khánh tiết và Ban Quản lý di tích Đình Hoàng Châu. Tuy mỗi người phải đảm nhận những phần việc khác nhau nhưng mọi người đều có chung một tình cảm *"thiên hóa"* là được hầu thần linh.

Khi đến với lễ hội, mọi người dân hòa mình vào lễ hội, xóa nhòa mọi ranh giới giữa nam và nữ, giữa giàu và nghèo. Khi đến với lễ hội người dân đều bị cuốn vào hội, nhập vào hội một cách vô tư và vui chơi hết mình.

Giá trị cổ kết cộng đồng của người dân Hoàng Châu trong lễ hội Xa Mã-Rước kiệu còn được thể hiện rõ hơn, cụ thể hơn trong bữa ăn chung của lễ hội. Giữa sân đình linh thiêng người dân được tổ chức ăn uống. Tuy một năm chỉ có một lần nhưng người dân vẫn cảm thấy hài lòng. Thực ra những bữa ăn chung ấy không còn là bữa ăn vật chất đơn thuần mà đó là bữa ăn tinh thần, bữa ăn của tình đoàn kết, của sự thống nhất ý chí và bữa ăn của tình người. Ngoài bữa ăn chung của cả làng, còn có những bữa ăn trong phạm vi dòng họ, gia đình. Tuy trong phạm vi hẹp hơn, nhưng những bữa ăn đó cũng là dịp để mọi người gần gũi nhau thêm, thân mật, thắt chặt tình cảm mọi người với nhau hơn.

2.2. Giá trị văn hóa:

Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu là sản phẩm văn hóa được hình thành, kết tinh trong cuộc sống, lao động, sản xuất, đánh giặc giữ nước của cộng đồng và sinh hoạt văn-hoá, tâm linh tín ngưỡng trong cộng đồng; mang giá trị văn hoá và tinh thần sâu sắc. Trải qua thời gian lịch sử, Lễ hội được hình thành, bảo tồn, duy trì và phát triển đến ngày nay đã góp phần quan trọng xây dựng đời sống văn hoá lành mạnh, phong phú của người dân miền biển đảo.

Cuộc sống người dân nơi đây không phải ngày nào cũng là lễ hội, với bao ngày tháng bộn bề, lo toan thì một năm "Xuân thu nhị kỳ", "Tháng tám giỗ cha, tháng ba giỗ mẹ" cuộc sống của họ lại bùng lên bởi tiếng trống, tiếng chiêng của ngày mở hội đình làng. Nơi đó con người hóa thân thành văn hóa, văn hóa làm biến đổi con người, thông qua lễ hội, văn hóa dân tộc được hồi sinh, sáng tạo và trao truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác. Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Hoàng Châu là một điển hình cho việc bảo tồn, làm giàu và phát huy lễ hội truyền thống; là một trong những lễ hội truyền thống từ xa xưa của người dân Cát Hải.

được duy trì đến tận hôm nay trong niềm hân hoan không chỉ của các bô lão có tuổi, mà cả ở tầng lớp thanh, thiếu niên. Rước Kiệu cũng như một số hình thái sinh hoạt văn hóa dân gian khác đã phải trải qua những bước thăng trầm, tồn tại và phát triển ngày càng mạnh mẽ.

Vượt trên tất cả, giá trị của Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu nằm ở tính nhân văn sâu sắc. Qua việc tái hiện lại không khí rèn quân tập trận của các chiến sĩ xưa kia đã góp phần nâng cao tinh thần thượng võ của dân tộc, làm giàu thêm tình yêu quê hương, đất nước của mỗi con người. Từ đó, Lễ hội mang sứ mệnh giáo dục cộng đồng, kêu gọi cộng đồng không ngừng học tập, lao động, phấn đấu và phát triển để xây dựng quê hương, đất nước ngày càng vững mạnh, phồn vinh.

2.3. Giá trị cân bằng đời sống tinh thần của cộng đồng:

Bên cạnh sự phát triển mạnh mẽ, sôi động của đời sống vật chất trong nền kinh tế thị trường. Bên cạnh cái mệt mỏi, vất vả của cuộc sống vật chất. Nhu cầu cân bằng về đời sống tinh thần được đặt ra bức thiết. Thông qua lễ hội, đời sống của con người hướng về cái cao cả thiêng liêng - cái mà con người ngưỡng mộ - ước vọng, tôn thờ, trong đó có niềm tin vào tôn giáo tín ngưỡng.

Lễ hội không chỉ là nơi gặp gỡ, vui chơi giữa các thành viên trong cộng đồng mà đây còn là dịp để con người gần gũi với các bậc thần linh hơn. Đây là cơ hội để người dân có cơ hội tiếp xúc, gửi gắm niềm tin và hy vọng của mình vào thế lực siêu linh, chỗ dựa vững chắc cho tâm linh của họ. Với tâm lý đó người dân khi đến với Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu đều mong gửi gắm những khát vọng về nghề đánh cá, ra khơi vào lộng, được gió lộng, sóng yên, khát vọng về mùa màng, về cuộc sống thanh bình cùng với ước mong được các vị thần phù trợ, che chở, gia ân công đức, ban phúc cho muôn dân được ấm no, hạnh phúc. Vì vậy, lễ hội có giá trị quan trọng là đáp ứng nhu cầu của đời sống tinh thần của mọi thành viên trong cộng đồng.

2.4. Giá trị sáng tạo văn hoá tinh thần:

Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu là một hình thức sinh hoạt tín ngưỡng - văn hóa cộng đồng của người dân vùng hải đảo. Trong lễ hội, chính quyền và người dân địa phương đã tái hiện các sinh hoạt văn hóa cộng đồng và hưởng thụ các giá trị văn hóa tâm linh, do vậy, lễ hội bao giờ cũng thấm đượm tinh thần dân chủ và nhân bản sâu sắc. Đặc biệt trong lễ hội, khi mà tất cả mọi người chan hòa trong không khí linh thiêng, hứng khởi thì các cách biệt xã hội giữa cá nhân ngày thường dường như được xóa nhòa, con người cùng sáng tạo và hưởng thụ những giá trị văn hóa của mình.

Trước ngày hội, người dân xã Hoàng Châu tranh thủ thời gian để tập luyện các điệu múa, các giọng hát, cử chỉ diễn xuất, trang phục, đạo cụ biểu diễn... mọi khâu chuẩn bị đều mong cho buổi lễ trong ngày hội thật tốt, thật hoàn chỉnh với hết khả năng của mình. Trình diễn trong lễ hội không chỉ để giải trí cho mọi người mà đây còn là dịp dâng cúng các vị thần linh những điệu múa, lời ca của mình. Do vậy bằng khả năng và sự cố gắng hết mình, người tham gia lễ

hội thậm chí đạt đến khả năng nghệ thuật cao nhất của họ để làm đẹp lòng thần linh và được lòng cộng đồng.

Lễ hội đã tạo điều kiện cho sự sáng tạo của mỗi người, mỗi cộng đồng trong lĩnh vực hoạt động của mình; có cơ hội tái sáng tạo những văn hóa hàng ngày trở nên tốt đẹp hơn, úy hiêm hơn, toàn diện hơn. Điều đó phù hợp với sự phát triển của xã hội, tạo ra sự háo hức chờ đón mùa lễ hội sau.

II. THỰC TRẠNG BẢO TỒN, QUẢN LÝ, PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN VĂN HÓA PHI VẬT THỂ LỄ HỘI XA MÃ - RƯỚC KIỆU ĐÌNH HOÀNG CHÂU

1. Thực trạng công tác bảo tồn di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu

Trong những năm qua, công tác bảo tồn giá trị Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu có nhiều chuyển biến tích cực, góp phần giữ gìn phát triển những nét đẹp văn hóa truyền thống, mặt khác vừa kết hợp hài hòa những yếu tố hiện đại, bài trừ phong tục tập quán lạc hậu, nêu cao ý nghĩa giáo dục truyền thống, ý thức cố kết cộng đồng trong nhân dân. Đến với lễ hội Xa Mã, người dân được hưởng thụ và sáng tạo văn hóa, tạo sự chuyển biến nhận thức biết ơn quá khứ, uống nước nhớ nguồn, giáo dục giá trị chân, thiện, mỹ. Những phong tục, tập quán tốt đẹp của dân tộc nói chung và của người dân Cát Hải nói riêng được bảo lưu, tạo nền tảng vững chắc cho văn hóa có sức đề kháng chống lại sự xâm lăng của văn hóa ngoại lai.

Lễ hội được diễn ra với ý nghĩa tốt đẹp, đó là nhắc nhở con cháu về truyền thống anh dũng của các bậc tiền bối, góp phần giáo dục đạo lý uống nước nhớ nguồn, truyền thống cha ông, về lịch sử làng, lịch sử dân tộc. Đồng thời bảo lưu được nét sinh hoạt cộng đồng, thể hiện rõ trong việc dân làng đoàn kết cùng chung sức tổ chức lễ hội, cầu mong mọi lực lượng siêu nhiên che chở, phù hộ cho dân làng, sự cố kết cộng đồng là một trong những sức mạnh làm nên nét đẹp của Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu đến ngày nay.

Một trong những việc làm thiết thực để bảo tồn giá trị giáo dục và cố kết cộng đồng trong Lễ hội Xa Mã đó là chính quyền xã Hoàng Châu đã và đang tạo lập môi trường thuận lợi để nhân dân thực sự là chủ thể của hoạt động lễ hội, chủ động sáng tạo, cùng tham gia tổ chức, đóng góp sức người, sức của cho lễ hội, nâng cao trách nhiệm của tổ chức cá nhân và cộng đồng tham gia hoạt động lễ hội, phù hợp với sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước và nhu cầu tín ngưỡng của các tầng lớp nhân dân, góp phần gắn kết nội bộ, sự đoàn tụ của những người con xa quê trở về đoàn tụ trong ngày hội, thu hút đông đảo người dân huyện đảo và du khách thập phương về dự lễ hội.

Việc phát huy vai trò chủ thể của người dân trong các hoạt động của lễ hội đã góp phần tích cực trong việc xã hội hoá và huy động được nguồn lực lớn từ nhân dân. Các nguồn thu từ nguồn cung tiến, công đức, tài trợ được công khai minh bạch và được quản lý chặt chẽ, tạo niềm tin đối với nhân dân. Các nguồn kinh phí này, phần lớn được sử dụng cho việc trùng tu, tôn tạo, chống xuống cấp

Di tích lịch sử văn hóa Đình Hoàng Châu - không gian văn hóa, nơi diễn ra các hoạt động Lễ hội.

Trước khi tổ chức lễ hội, Ủy ban nhân dân xã Hoàng Châu xây dựng kế hoạch tổ chức lễ hội, trong kế hoạch thể hiện đầy đủ thời gian và nội dung của lễ hội, đảm bảo lễ hội được diễn ra ngay tại khuôn viên di tích Đình, do đó không gian văn hóa được bảo tồn nguyên vẹn. Những phong tục, tập quán tốt đẹp của dân tộc như: tri ân công đức các anh hùng dân tộc, danh nhân văn hóa, các bậc tiền bối đã có công dựng nước và giữ nước được người dân bảo lưu thông qua những nghi thức lễ tế, lễ rước diễn ra trang nghiêm tại di tích đình. Các hoạt động văn hóa truyền thống diễn ra trong lễ hội như: Hát dân ca, diễn xướng dân gian, trò chơi dân gian diễn ra trong lễ hội cũng được bảo tồn và khôi phục.

Bên cạnh những kết quả đạt được trong công tác bảo tồn giá trị Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu vẫn còn những khó khăn, tồn tại. Việc bảo tồn lễ hội còn phụ thuộc vào sự hiểu biết, trí nhớ của những cao niên trong làng, xã. Các nhà nghiên cứu và các nhà quản lý chưa nghiên cứu một cách sâu sắc hệ thống những lý luận và kinh nghiệm về bảo tồn Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu, hơn nữa do việc rút ngắn thời gian tổ chức lễ hội còn chưa đến một ngày nên dẫn đến nội dung lễ hội sơ sài, đơn điệu, không thể hiện hết bản chất, đặc trưng độc đáo riêng của Lễ hội.

Lễ hội chưa có những sản phẩm truyền thống mang đặc trưng vùng miền phục vụ du khách làm quà lưu niệm và cơ sở hạ tầng chưa đáp ứng hết nhu cầu thưởng thức các giá trị văn hóa của nhân dân.

Công tác tuyên truyền, hướng dẫn cho quần chúng nhân dân hiểu rõ về giá trị truyền thống đã được thực hiện tốt nhưng chưa thường xuyên; ý thức của một bộ phận người dân khi tham gia và phục vụ lễ hội, nhất là trong thực hiện nếp sống văn minh, giao tiếp ứng xử, vệ sinh môi trường còn hạn chế; một bộ phận người dân ít tin vào những điều điều thiêng liêng, truyền thuyết và đến với lễ hội không phải với vai trò là chủ thể mà đến do nhu cầu cá nhân, đã làm cho công tác bảo tồn lễ hội ngày càng gặp nhiều khó khăn.

2. Thực trạng công tác quản lý Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu

Công tác quản lý Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu được sự quan tâm của cấp ủy, chính quyền và sự vào cuộc của nhân dân xã Hoàng Châu; có nhiều chuyển biến theo hướng tích cực, đã đạt được một số kết quả nhất định, đưa hoạt động lễ hội đi vào nề nếp, lành mạnh, ổn định.

Trước khi diễn ra lễ hội 20 ngày, UBND xã Hoàng Châu đều xây dựng kế hoạch tổ chức và nội dung chương trình hoạt động của lễ hội báo cáo UBND huyện, Phòng Văn hóa-Thông tin-Thể thao và Du lịch.

UBND huyện Cát Hải chỉ đạo Phòng Văn hóa-Thông tin-Thể thao và Du lịch cùng các phòng, ban liên quan tổ chức hướng dẫn Ban Tổ chức lễ hội, Ban Quản lý di tích Đình Hoàng Châu thực hiện tốt các quy định về tổ chức lễ hội; đẩy mạnh tuyên truyền, giới thiệu về nguồn gốc của lễ hội, di tích, các nhân vật được thờ phụng, tôn vinh; vận động nhân dân thực hiện nếp sống văn minh tại

các cơ sở tín ngưỡng, cơ sở tôn giáo và lễ hội góp phần nâng cao nhận thức và trách nhiệm của BTC lễ hội, BQL di tích, các chức sắc, chính quyền địa phương trong công tác quản lý và tổ chức lễ hội.

Di tích Đình Hoàng Châu gắn với Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu được tu bổ, tôn tạo, cơ sở hạ tầng được chỉnh trang, nâng cấp; không còn hiện tượng tiếp nhận và đưa các linh vật ngoại lai, hiện vật không phù hợp với thuần phong mỹ tục của Việt Nam vào Di tích; khu thờ tự, đảm bảo tính nguyên trạng của di tích theo Luật Di sản văn hóa và các văn bản hướng dẫn thi hành. Công tác an ninh trật tự, an toàn cho du khách dâng hương, tham quan được bảo đảm, công tác phòng chống cháy nổ đặc biệt quan tâm bằng việc quy định không thắp hương trong nội tự, không đốt đồ mã trong di tích; đảm bảo công tác vệ sinh, cảnh quan, môi trường, an toàn giao thông, phòng chống cháy nổ và các hoạt động đồng bóng, bói toán, mê tín dị đoan.

Ban Tổ chức lễ hội tổ chức họp để nghe đại diện thôn, làng có ý kiến về quy mô lễ hội. Các thôn phân công nam thanh, nữ tú, lão niên tham gia các hoạt động để đảm bảo tính linh thiêng, trang trọng. Việc lựa chọn nhân sự tham gia đều theo những tiền lệ đã có từ trước và việc này góp phần bảo tồn tính thiêng liêng trong lễ hội qua các thế hệ.

Tại các nơi tổ chức lễ hội, bên cạnh những người tham gia trực tiếp, cộng đồng cùng họp và cử ra những thành viên của các hội như: bộ lão, cựu chiến binh, phụ nữ... tham gia các hoạt động khác như: ghi phiếu công đức, hướng dẫn tổ chức các hoạt động dịch vụ, thành lập tổ tự quản đảm bảo vệ sinh môi trường, phối hợp với công an đảm bảo ANTT, giao thông trong thời gian diễn ra lễ hội.

Trong lễ hội, bên cạnh việc tham gia tích cực vào các hoạt động diễn ra, cộng đồng cũng thành lập các tổ kiểm tra, giám sát để đảm bảo các hoạt động được vận hành theo đúng kế hoạch, không để xảy ra tiêu cực, góp phần cho lễ hội diễn ra một cách thuận lợi, không gặp sự khó khăn, bất hợp tác của người dân trên địa bàn.

Sau lễ hội, việc tổng kết các hoạt động, đánh giá, hay thống kê tiền thu được từ hoạt động xã hội hóa, kiểm tiền cung tiến, công đức đều có đại diện cộng đồng tham gia, đảm bảo tính minh bạch, rõ ràng trong hoạt động tài chính lễ hội. Điều này góp phần giúp lễ hội được tổ chức bền vững, tránh được những tai tiếng không đáng có trong các hoạt động liên quan đến lễ hội.

Công tác quản lý Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu bên cạnh những kết quả đạt được vẫn còn tồn tại một số hạn chế như: công tác tuyên truyền trong Lễ hội vẫn còn thiếu tài liệu, cảm nang về di tích giới thiệu về lễ hội. Mặc dù khách tham dự lễ hội đông nhưng không nhiều người hiểu được thần tích, không gian văn hóa và giá trị riêng của lễ hội mà họ tham gia. Đi lễ nhưng một bộ phận không nhỏ vẫn chưa hiểu được đối tượng hành lễ là ai, ý nghĩa của lễ hội là gì; còn mang nặng tâm lý thực dụng, đến cơ sở tín ngưỡng tôn giáo với mục đích cúng khấn, cầu xin, ước vọng với thánh thần chứ chưa thực sự quan tâm đến các giá trị khác.

Di tích Đình Hoàng Châu, nơi diễn ra Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu là tài sản chung của cộng đồng, phục vụ nhu cầu văn hóa tinh thần, tín ngưỡng của người dân nên công tác trông coi, bảo vệ luôn cần thiết. Song, có một thực tế là người trông coi di tích dù đã đảm nhận công tác trông giữ di tích nhiều năm nhưng họ vẫn không hề nhận được bất kỳ chế độ hỗ trợ nào. Có chăng chỉ là một chút lộc hương hoa của người đi lễ hành hương. Bảo vệ di tích là một trong những nhiệm vụ quan trọng nhằm bảo tồn, phát huy giá trị di sản nhưng thành phố chưa có cơ chế, chế độ đãi ngộ cho lực lượng này.

3. Thực trạng công tác phát huy giá trị Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu

Công tác tuyên truyền, phổ biến giá trị Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu nhằm bảo tồn, phát huy giá trị lễ hội trong thời gian qua trên địa bàn huyện Cát Hải luôn được quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo của các cấp, các ngành và sự hưởng ứng, đồng thuận của người dân. Đặc biệt trên tinh thần triển khai thực hiện Nghị quyết của Đảng về “Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc” và “Xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước” với mục tiêu văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội. Do đó, trong những năm qua rất nhiều cuộc vận động và phong trào như “Thực hiện nếp sống văn hóa, môi trường văn hóa”; “Xây dựng người tốt, việc tốt, các điển hình tiên tiến”; cuộc vận động “Toàn dân đoàn kết xây dựng nông thôn mới, đô thị văn minh”; cuộc vận động “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa” đã cho ra đời các tổ dân phố đại đoàn kết, thôn, làng văn hóa cũng xuất phát từ yêu cầu thực tiễn khách quan trong xây dựng đời sống văn hóa.

Thực hiện chủ trương của Đảng và định hướng của thành phố, những kết quả đạt được triển khai xây dựng khu dân cư, thôn, làng văn hóa trên địa bàn xã Hoàng Châu, ví như những “quả ngọt” rất đáng tự hào, tạo điều kiện tốt cho nhân dân được hưởng thụ và sáng tạo văn hóa, thắt chặt tình làng nghĩa xóm, xây dựng nhân cách và lối sống đẹp, những giá trị nhân văn được bảo tồn và phát huy. Chính quyền các cấp đã đầu tư ngân sách, vận động xã hội hóa tôn tạo, tu bổ di tích Quốc gia Đình Hoàng Châu.

Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu được tổ chức định kỳ hằng năm, đã tạo nên sắc thái văn hóa dân tộc đậm đà, làm phong phú đời sống văn hóa tinh thần của người dân trong suốt nhiều năm qua, cụ thể như sau:

- Các thôn, làng Hoàng Châu tích cực tham gia vào công tác bảo tồn, giữ gìn di tích như thành viên của các tổ chức Hội người cao tuổi, Hội phụ nữ địa phương tham gia vào Ban Quản lý, Ban khánh tiết của di tích lịch sử Đình Hoàng Châu, tham gia vào các hoạt động của lễ hội với các nghi thức tế lễ, rước, tổ chức các hoạt động khác của lễ hội.

- Nhờ uy tín của các thành viên cao tuổi trong thôn, làng, các tổ chức chính trị xã hội trên địa bàn dân cư mà ý nghĩa, giá trị của Lễ hội được lan tỏa trong các hoạt động chung của cộng đồng dân cư tại địa phương, quy tụ và vận động mọi người cùng thực hiện những công việc chung khi tiến hành tổ chức lễ

hội, từ đó công tác tuyên truyền phổ biến, phát huy giá trị của di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu đạt hiệu quả cao.

Tuy nhiên, công tác tuyên truyền, phổ biến giá trị Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu còn gặp một số hạn chế do thành phần tham gia công tác tuyên truyền, phổ biến giá trị lễ hội đang trong tình trạng già hóa về độ tuổi, chưa thu hút được sự tham gia đông đảo của thế hệ trẻ. Điều này chứng tỏ công tác dân vận, tuyên truyền giá trị văn hóa địa phương, gây dựng ý thức trách nhiệm trong cộng đồng dân cư trên địa bàn chưa thực hiện tốt, dẫn đến tình trạng lớp trẻ trên địa bàn chưa thật sự quan tâm, tìm hiểu hay có những chương trình khảo nghiệm thực tế về nguồn di sản văn hóa phong phú của địa phương.

Chính quyền các cấp và các tổ chức dân cư trên địa bàn chưa đa dạng hóa được các hình thức tuyên truyền; tuyên truyền chưa phù hợp với từng đối tượng. Do đó công tác tuyên truyền, phổ biến giá trị lễ hội chưa ăn sâu đến từng từng người dân trên địa bàn xã Hoàng Châu nói riêng, huyện Cát Hải nói chung.

Phần III

ĐỀ XUẤT GIẢI PHÁP BẢO TỒN, QUẢN LÝ, PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN VĂN HÓA PHI VẬT THỂ LỄ HỘI XA MÃ- RƯỚC KIỆU ĐÌNH HOÀNG CHÂU TRONG THỜI GIAN TỚI

I. GIẢI PHÁP CHUNG

Trong bối cảnh phát triển kinh tế-xã hội ngày càng đi lên của huyện; chính vì vậy công tác bảo tồn và phát huy giá trị của lễ hội càng được quan tâm, coi trọng hơn. Để thực hiện tốt công tác bảo tồn, quản lý và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu, cần thực hiện các nhiệm vụ sau:

Một là, xây dựng kế hoạch bảo tồn, phát huy giá trị của Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu. Đây là hoạt động quan trọng, là bước đầu tiên cơ bản trong việc quản lý di tích và lễ hội của địa phương, tránh được sự lãng phí do các hoạt động bảo tồn tự phát của nhân dân không đúng với quy định của pháp luật. Mặt khác, huy động được nguồn kinh phí xã hội hóa và nhân lực vào hoạt động của lễ hội đảm bảo đúng các quy định của pháp luật. Cụ thể là, UBND xã Hoàng Châu chủ trì, phối hợp với các tổ chức, đơn vị tài trợ, Ban quản lý di tích và các cá nhân trong cộng đồng công khai, minh bạch, đúng nội dung trong việc sử dụng các nguồn lực vào hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị di tích, lễ hội của địa phương. Lễ hội được tổ chức theo kế hoạch sẽ thống nhất được nỗ lực của các cá nhân và tập thể trong và ngoài địa bàn xã trong mục tiêu bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa của địa phương.

Hai là, đẩy mạnh công tác phổ biến, tuyên truyền về Luật Di sản văn hóa và các văn bản quy định của pháp luật về quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể; trong đó, chú trọng công tác quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu trong cộng đồng để người dân nhận thức rõ vị trí, ý nghĩa của lễ hội, về tài sản quý báu mà cha, ông

đã gây dựng; từ đó thấy rõ trách nhiệm, vai trò của cộng đồng và mỗi cá nhân trong thực hiện bảo tồn và phát huy giá trị lễ hội theo quy định của Nhà nước.

Ba là, chú trọng đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực trong hoạt động quản lý và bảo tồn phát huy giá trị văn hóa phi vật thể lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu. Coi trọng vai trò quản lý trực tiếp của chính quyền xã, Ban quản lý di tích và sự hướng dẫn, phối hợp của các cơ quan cấp huyện liên quan; tránh các biểu hiện lợi dụng bảo tồn để làm việc tự phát, trái quy định của pháp luật và truyền thống tốt đẹp của lễ hội; vận dụng linh hoạt các nguồn lực sẵn có tại cộng đồng để làm tốt công tác quản lý, phát huy giá trị của di tích Đình Hoàng Châu và di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu.

Bốn là, làm tốt công tác khen thưởng; kịp thời biểu dương, khen thưởng tập thể, cá nhân có thành tích tiêu biểu trong việc bảo vệ và phát huy giá trị lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu.

Năm là, coi trọng hợp tác về bảo vệ và phát huy giá trị di di tích và lễ hội. Đặc biệt là hợp tác trong phát triển du lịch, hợp tác về áp dụng khoa học công nghệ trong lĩnh vực bảo tồn di tích, nghiên cứu khoa học về di sản; hợp tác, liên kết tuyên truyền, quảng bá giá trị di tích Đình Hoàng Châu và lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu trên các phương tiện thông tin đại chúng, trong các chương trình văn hóa văn nghệ trong và ngoài huyện.

Sáu là, coi trọng công tác thanh tra, kiểm tra việc chấp hành các quy định của pháp luật và xử lý vi phạm pháp luật về lễ hội. Đây là hoạt động quan trọng thể hiện vai trò của nhà nước trong quản lý lễ hội tại địa phương. Đồng thời cũng thể hiện vai trò giám sát của cộng đồng đối với Ban quản lý di tích và chính quyền địa phương trong hoạt động quản lý di tích, quản lý lễ hội đảm bảo công khai, minh bạch, đúng quy định của pháp luật.

II. MỘT SỐ GIẢI PHÁP CỤ THỂ

1. **Đẩy mạnh công tác tuyên truyền về Di tích Quốc gia Đình Hoàng Châu, Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu gắn với tuyên truyền, phổ biến về Luật Di sản văn hóa**

Giải pháp này nhằm nâng cao nhận thức của nhân dân xã Hoàng Châu nói riêng và nhân dân huyện Cát Hải nói chung về vai trò, vị trí, ý nghĩa của di tích nơi diễn ra lễ hội và giá trị của lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu trong phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội tại địa phương; làm cho cộng đồng hiểu di tích và lễ hội của mình là di sản quan trọng, chứa đựng giá trị tinh thần to lớn nếu mất đi sẽ không thể nào có lại được. Lễ hội gắn với lịch sử hình thành và phát triển của cộng đồng, chứa đựng những giá trị văn hóa truyền thống đã gắn kết cộng đồng, là mục tiêu và động lực cho sự phát triển chung của cả cộng đồng trong sự hình thành và phát triển chung của đất nước.

Tuyên truyền các văn bản của thành phố, huyện và của xã Hoàng Châu về bảo vệ và phát huy giá trị lễ hội, giúp cho các cá nhân, tổ chức liên quan đến hoạt động bảo tồn di tích ở làng, xã Hoàng Châu hiểu rõ về thực trạng của di tích để cùng thống nhất với chính quyền tổ chức thực hiện.

Tuyên truyền về di tích, lễ hội, các văn bản quy định về quản lý di tích, lễ hội ở địa phương thông qua các cuộc thi tìm hiểu về truyền thống địa phương, tuyên truyền trên các phương tiện thông tin đại chúng; chú trọng tuyên truyền đến các thế hệ trẻ; tổ chức chương trình ngoại khóa cho học sinh tham quan, tìm hiểu về lễ hội, làm cho cộng đồng và mỗi người dân của địa phương đều hiểu biết về di tích, về giá trị của lễ hội mà họ đã, đang góp phần bảo vệ và thụ hưởng, góp phần quan trọng trong công tác bảo vệ và phát huy giá trị di sản.

2. Đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực tổ chức, quản lý lễ hội

Vấn đề tổ chức các sự kiện, các lễ hội hiện nay là vấn đề rất quan trọng, nhưng thực trạng hiện nay ở nước ta nói chung, huyện Cát Hải nói riêng, nhất là các xã, thị trấn, đội ngũ cán bộ có khả năng về quản lý, chỉ đạo và trực tiếp tổ chức các sự kiện, các lễ hội còn thiếu và yếu. Vì vậy, nhiệm vụ cấp bách đối với ngành Văn hóa, Thể thao và Du lịch huyện và UBND xã Hoàng Châu là phải tăng cường mở lớp bồi dưỡng nghiệp vụ về quản lý, phát huy giá trị của lễ hội cho cán bộ, công chức, viên chức, người tham gia quản lý di tích trên địa bàn huyện nói chung và xã Hoàng Châu nói riêng.

Đối với xã Hoàng Châu cần đặc biệt chú trọng, quan tâm đến các bậc cao tuổi, trưởng thôn am hiểu về lễ hội, vận động họ truyền dạy kiến thức về tổ chức lễ hội truyền thống, nhất là nghi lễ tế lễ cho lớp trẻ trong cộng đồng nhằm bảo tồn các giá trị văn hóa của địa phương, của dân tộc; kịp thời động viên về kinh phí bồi dưỡng và khen thưởng cho những bậc cao niên thực hiện việc truyền dạy kiến thức về tổ chức lễ hội.

3. củng cố, nâng cao năng lực quản lý của Ban khánh tiết, Ban quản lý di tích Đình Hoàng Châu

Để nâng cao hiệu quả công tác quản lý lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu cần củng cố, nâng cao năng lực quản lý của Ban khánh tiết, Ban quản lý di tích Đình Hoàng Châu. Củng cố, quy định rõ hơn về quy chế hoạt động theo quy định của Luật Di sản văn hóa và các văn bản quy định khác.

Ban khánh tiết và Ban quản lý di tích cũng cần biết nhận diện và sàng lọc những yếu tố văn hóa du nhập vào địa bàn xã; kiên quyết bài trừ, loại bỏ các hình thức lợi dụng lễ hội để thực hiện mê tín dị đoan, hủ tục, bói toán; xử lý nghiêm các trường hợp vi phạm theo quy định.

4. Đẩy mạnh hoạt động xã hội hóa công tác bảo tồn và phát huy giá trị lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu

Xã hội hóa công tác bảo tồn di tích luôn là giải pháp được coi trọng và duy trì liên tục nhằm đáp ứng nhu cầu tu bổ, tôn tạo thường xuyên, đồng thời phát huy giá trị Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu. Xã hội hóa không phải chỉ là khuyến khích việc đóng góp các nguồn lực của các tổ chức, cá nhân mà để mọi người nhận thấy trách nhiệm, lòng tự hào của mình trong việc bảo tồn văn hóa truyền thống tốt đẹp riêng có của địa phương.

Chiến lược phát triển văn hóa Việt Nam đến 2020 đã nêu quan điểm của Nhà nước về phát triển văn hoá trong mối quan hệ với xây dựng con người: “Nguồn lực văn hoá được cấu thành bởi ba yếu tố: tài sản văn hoá, nguồn lực con người và cơ chế, chính sách tăng cường nguồn lực, trong đó nguồn lực trung tâm để phát triển văn hoá là con người. Văn hoá là sáng tạo, mà con người vừa là chủ thể sáng tạo văn hoá, vừa là sản phẩm văn hoá. Văn hoá trở thành động lực và hệ điều tiết sự phát triển kinh tế - xã hội, lấy phát triển nguồn lực con người làm mục tiêu trung tâm. Vì vậy, phát triển văn hoá gắn kết chặt chẽ với việc xây dựng con người đang là xu thế của thời đại”. Phát triển văn hóa, bảo tồn văn hóa truyền thống, bảo tồn lễ hội chính là hướng tới mục tiêu phát triển con người trong chiến lược phát triển văn hóa Việt Nam. Việc xã hội hóa quản lý di tích, lễ hội không chỉ là việc huy động các nguồn lực, mà còn là làm cho mỗi thành viên của cộng đồng xã Hoàng Châu tự giác nhận thức được vai trò chủ thể sáng tạo, đối tượng hưởng thụ và thực hành văn hóa truyền thống của mình. Từ đó góp phần làm tốt hơn nữa hoạt động xã hội hóa công tác bảo tồn và phát huy giá trị lễ hội tại xã Hoàng Châu.

5. Khai thác tiềm năng tài nguyên du lịch của Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu

Du lịch từ lâu đã là nhu cầu của nhân loại, đưa lễ hội vào khai thác giá trị du lịch là xu thế phát triển của mọi quốc gia. Xã Hoàng Châu với di tích Quốc gia Đình Hoàng Châu và di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu là kiến trúc nghệ thuật cấp quốc gia, nơi chứa đựng dấu ấn vật chất, tinh thần, thể hiện nhân sinh quan, thế giới quan của ngư dân từ hàng trăm năm trước. Di tích và di sản văn hóa phi vật thể đó cho thấy xưa kia nơi đây là vùng đất có đời sống giàu về vật chất, phong phú về văn hóa, tinh thần; là tài nguyên du lịch độc đáo, chứa đựng các giá trị tiềm năng cho phát triển kinh tế du lịch của địa phương.

Thực tế cho thấy, du lịch là hoạt động hàng đầu cho các quá trình trao đổi, giao lưu văn hóa giữa các địa phương. Du lịch cũng chính là một trong những yếu tố tích cực cho công tác bảo vệ di tích, lễ hội, ngoài ra còn có tác động nhất định tới kinh tế, chính trị, giáo dục, môi trường sinh thái, môi trường văn hóa của địa phương. Trong phạm vi bảo tồn văn hóa truyền thống nói chung, bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu ở huyện Cát Hải nói riêng. Chính vì vậy, việc khai thác giá trị du lịch của di tích, lễ hội, coi đó là một trong những nguồn lực quan trọng cho sự phát triển sẽ đưa lại những yếu tố tích cực nhưng phải đảm bảo được các nguyên tắc sau:

Hoạt động du lịch khiến người dân nhận ra giá trị di sản mà cha ông họ sáng tạo ra, tạo động lực để cộng đồng tiếp tục gìn giữ và phát huy tốt hơn giá trị từ di sản đó. Đây chính là cơ hội để các nhà quản lý thực hiện tốt công tác quản lý của mình với lễ hội, thông qua đó khuyến khích người dân phát huy các giá trị tích cực, hạn chế, loại bỏ các giá trị tiêu cực ảnh hưởng tới di sản.

Khai thác giá trị phát triển du lịch của Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu cần đồng nghĩa với việc lên kế hoạch đảm bảo an ninh trật tự, an

toàn thực phẩm, vệ sinh môi trường trên cơ sở bảo đảm lễ hội giữ nguyên được giá trị di sản và khai thác phát triển lâu dài.

Khai thác giá trị tài nguyên từ di tích, lễ hội cũng chính là tạo điều kiện cho cộng đồng gia vào công tác quản lý di sản; người dân được hưởng lợi do hoạt động du lịch đem lại, góp phần quảng bá, bảo vệ và phát huy giá trị di tích, lễ hội của địa phương.

6. Làm tốt công tác khen thưởng, xử phạt trong công tác quản lý di tích Đình Hoàng Châu và Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu

Công tác thi đua, khen thưởng được coi là một trong những công cụ hỗ trợ đắc lực trong hoạt động quản lý nhà nước của các cấp chính quyền. Trong quản lý di tích, lễ hội; thi đua, khen thưởng cũng chính là một trong những nội dung hoạt động, đồng thời là giải pháp quan trọng, là động lực thúc đẩy phong trào bảo vệ, phát huy giá trị di tích, lễ hội tại xã Hoàng Châu nói riêng, huyện Cát Hải nói chung.

Phát động phong trào thi đua bảo vệ di tích, lễ hội cũng như khen thưởng kịp thời với các tổ chức, cá nhân có thành tích trong công tác bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa là hết sức cần thiết để khích lệ tinh thần trách nhiệm, khơi dậy sự say mê với công việc, trách nhiệm hoàn thành tốt nhiệm vụ được giao. Cùng với khen thưởng là xử phạt nghiêm minh các hành vi vi phạm trong công tác quản lý, bảo tồn, phát huy giá trị của lễ hội, di tích nhằm giáo dục mọi cá nhân, tổ chức nâng cao ý thức chấp hành nghiêm Luật Di sản văn hóa và nội quy, quy định về bảo vệ di tích, bảo vệ lễ hội.

III. TỔ CHỨC THỰC HIỆN

1. Phòng Văn hóa-Thông tin-Thể thao và Du lịch

Tham mưu Ủy ban nhân dân huyện triển khai các văn bản của Trung ương, thành phố về công tác quản lý hoạt động của các di tích, lễ hội trên địa bàn huyện nói chung và quản lý, bảo tồn, phát huy giá trị lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu nói riêng.

Hướng dẫn UBND xã Hoàng Châu tổ chức các hoạt động văn hóa văn nghệ, thể dục thể thao, bảo vệ an ninh trật tự, giữ gìn cảnh quan môi trường, đảm bảo vệ sinh an toàn thực phẩm trước, trong thời gian tổ chức lễ hội hàng năm theo đúng quy định của pháp luật.

Phối hợp với cơ quan thông tấn, báo chí tăng cường công tác tuyên truyền, quảng bá, giới thiệu về công tác bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu.

Giúp Ủy ban nhân dân huyện kiểm tra, chấn chỉnh các hoạt động lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu đảm bảo theo đúng quy định của pháp luật và thực hiện báo cáo khi có yêu cầu của thành phố.

2. Phòng Giáo dục và Đào tạo

Nghiên cứu, đưa vào chương trình giáo dục, học tập ngoại khóa thăm quan, tìm hiểu nhằm nâng cao kiến thức cho học sinh trên địa bàn huyện thêm tự

hào về giá trị của các di tích trên địa bàn huyện và di tích đình Hoàng Châu, lễ hội Xa Mã - Rước kiệu đình Hoàng Châu.

3. Trung tâm Văn hóa-Thông tin và Thể thao huyện

Xây dựng chuyên mục tuyên truyền về giá trị, mục đích, ý nghĩa, nhiệm vụ bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể cấp quốc gia Lễ hội Xa Mã - Rước kiệu Đình Hoàng Châu trên hệ thống truyền thanh.

Hàng năm, tổ chức cuộc thi tìm hiểu về giá trị của các di tích trên địa bàn huyện và lễ hội Xa Mã - Rước kiệu đình Hoàng Châu.

4. Ủy ban nhân dân xã Hoàng Châu

Xây dựng kế hoạch triển khai thực hiện Đề án của Ủy ban nhân dân huyện về bảo vệ và phát huy giá trị Di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Xa Mã- Rước Kiệu đình Hoàng Châu, huyện Cát Hải. Đảm bảo tổ chức các hoạt động tuyên truyền về công tác bảo vệ, phát huy giá trị di sản; đề xuất việc triển khai việc cấm móc chỉ giới, biển chỉ dẫn và tổ chức Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu theo đúng quy định của pháp luật, phù hợp với thuần phong mỹ tục địa phương, đảm bảo sự kế thừa các giá trị truyền thống, phù hợp với điều kiện của địa phương và sự đồng thuận của nhân dân.

5. Các cơ quan, đơn vị, ban, ngành, đoàn thể trên địa bàn huyện

Chủ động tuyên truyền nâng cao ý thức, trách nhiệm của công chức, viên chức, đoàn viên, hội viên trong việc tham gia bảo vệ, phát huy giá trị của di tích và Lễ hội Xa Mã- Rước kiệu Đình Hoàng Châu. Tích cực phối hợp với Ủy ban nhân dân xã Hoàng Châu tổ chức các hoạt động lễ hội Xa Mã- Rước Kiệu hàng năm do địa phương tổ chức.

Ủy ban nhân dân huyện Cát Hải yêu cầu Ủy ban nhân dân xã Hoàng Châu, các cơ quan, đơn vị, địa phương liên quan nghiêm túc triển khai thực hiện./. *lq*

Nơi nhận:

- Sở Văn hóa và Thể thao HP;
- CT, các PCT UBND huyện;
- Các cơ quan, đơn vị, địa phương, ban, ngành, đoàn thể;
- C, PCVP HĐND và UBND huyện;
- Lưu: VT, VH.

TM. ỦY BAN NHÂN DÂN

KT. CHỦ TỊCH

PHÓ CHỦ TỊCH

Nguyễn Quang Vinh